

потрапила до свого будиночка (логопед у свою чергу переміщує розташування будиночка у різні сторони)».

Висновки та перспектива дослідження. Техніку дихальної гімнастики потрібно розглядати як невід'ємну частину логопедичної роботи із дітьми з різними мовленнєвими порушеннями, оскільки вона позитивно впливає на нормалізацію дихання, розвиває уміння довільної регуляції дихання, допомагає позбутись негативних емоцій та переживань.

Проведене нами дослідження, не охоплює всю площину даної проблеми. Перспективою дослідження є подальший аналіз особливостей змісту дихальних вправ для корекції мовленнєвого у дітей з ринолаліями, дизартріями, заїканням, розроблення методичного забезпечення для диференційованого застосування дихальної гімнастики у логопедичній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белякова Л. И. Методика развития речевого дыхания у дошкольников с нарушениями речи / Л. И. Белякова, Н. Н. Гончарова, Т. Г. Шишкова. – М. : ООО Книголюб, 2004. – 55 с.
2. Белякова Л. И. Заикание / Л. И. Белякова, Е. А. Дьякова. – М.: В. Секачев, 1998. – 304 с.
3. Винарская Е. Н. Дизартрия / Е. Н. Винарская. – М. : АСТ: Астрель, 2006. – 141 с.
4. Єрмакова И. И. Коррекция речи и голоса у детей и подростков / И. И. Єрмакова. – М. : Просвещение: АО «Учеб. лит.», 1996. – 143 с.
5. Ипполитова А. Г. Открытая ринолалія / А. Г. Ипполитова. – М. : Просвещение, 1983. – 95 с.
6. Лаврова Е. Н. Логопедия. Основы фонетики / Е. Н. Лаврова. – М. : Изд. центр «Академия», 2007. – С. 21-34.

УДК 376-056.264-053.5:[615.85:7.07]

Ю. О. Погоріла

магістрант спеціальності
Спеціальна освіта

(Логопедія. Спеціальна психологія)

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОРЕКЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті висвітлено визначення поняття «арт-терапія». Розглядаються питання корекції мовленнєвих порушень в дітей молодшого шкільного віку засобами арт-терапії.

В статье освещены понятия «арт-терапия». Розглядається вопрос коррекции речевых нарушений у детей младшего школьного возраста методами арт-терапии.

The article covers the concept of «art-therapy». There is a question of the correction of speech disorders in children of primary school age by means of art-therapy.

Ключові слова: корекція, порушення мовлення, молодший шкільний вік, арт-терапія.

Ключевые слова: коррекция, нарушение речи, младший школьный возраст, арт-терапия.

Keywords: correction, speech disorder, junior school age, art therapy.

Постановка проблеми. В останні десятиліття мовленнєві порушення стали досить поширеним явищем (за статистикою вони спостерігаються у третини обстежених дітей). Це явище ускладнюється ще й тим, що деякі мовленнєві порушення можуть відзначатися на інтелекті дитини. Затримки в розвитку мовлення стають причиною затримки психічного розвитку дитини, обмежують її загальний потенціал. Мовленнєві проблеми в подальшому житті дитини спричиняють погану успішність у школі. Внаслідок цього – знижена самооцінка, закомплексованість, неврози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-методичної, психолого-педагогічної, логопедичної літератури дозволяє стверджувати, що на сьогодні порушення звуковимови в комплексі з недорозвиненням фонема-

тичних процесів є найпоширенішими мовленнєвими порушеннями дошкільного віку: дефекти звуковимови спостерігаються у 5-7% дітей молодшого шкільного віку (Є. Рау, М. Савченко, І. Дьоміна, Л. Єфіменкова, Н. Місаренко, Л. Фомічова). Науковці А. Богуш, К. Крутій, С. Цейтлін наголошують на збільшенні помилок мовлення у звуковимові, граматичній і лексичній правильності мовлення, побудові зв'язних висловлювань у мовленні молодших школярів.

Науковці М. Вашуленко, Є. Соботович, А. Богуш, Т. Безсонова довели, що порушення мовленнєвого розвитку негативно впливає не тільки на засвоєння шкільної програми, а й на становлення особистості дитини в цілому.

Питанням порушення писемного мовлення займалися такі науковці, як А. Кусмауль, А. Кер, В. Морган, Р. Ткачев, С. Мнухін. Значний внесок у роботу внесли вчені, які класифікували дисграфію та дислексію (Р. Лалаєва, І. Садовнікова, О. Токарева, М. Хватцев, Р. Левіна)

Ефективність використання арт-терапії в корекційній роботі підтверджується широким спектром робіт з вокалотерапії (С. Шушарджан), ізотерапії (Є. Рау, Ю. Некрасова, А. Захаров, А. Милер), музикотерапії (Л. Брусиловський, І. Гринева, В. Петрушин), імаготерапії (І. Вольперт, Н. Говоров).

На сьогодні в Україні поки що недостатньо розроблено методичну систему виявлення і подолання корекційних порушень мовлення у дітей молодшого шкільного віку засобами арт-терапії.

Мета статті – розглянути можливості використання засобів арт-терапії у корекції мовленнєвих порушень у дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені Л. Белякова, О. Дьякова вказують, що переважна кількість дітей із мовленнєвими порушеннями навчаються і виховуються в загальноосвітніх навчальних закладах, і з кожним роком кількість таких дітей зростає. Діти з мовленнєвою патологією, як правило, мають труднощі у навчанні. Тому, ми пропонуємо для корекції порушень письма і читання у дітей молодшого шкільного віку використовувати засоби

арт-терапії.

Тривалий час арт-терапія як напрям психокорекції застосовувалася виключно у психотерапевтичній практиці. Однак нині значно виріс інтерес до механізмів впливу мистецтва на дитину з порушеннями мовлення у процесі корекційного навчання та виховання. Вона використовується у соціальній сфері, центрах реабілітації та спеціальних освітніх закладах, оскільки, «...не зважаючи на тісний зв'язок з лікувальною практикою, арт-терапія в багатьох випадках має переважно психопрофілактичну, розвивальну та соціалізуючу спрямованість» (А. Копитін) [3, с. 78].

Сучасна спеціальна психологія та педагогіка значною мірою орієнтовані на використання в корекційно-виховному процесі різноманітних видів мистецтва як важливого засобу виховання гармонійної особистості, культурного розвитку, а також психічного здоров'я дитини. Саме тому у практиці спеціальної освіти використовується термін «арт-терапія» [2].

Арт-терапія (в спеціальній освіті) – це синтез кількох галузей наукового знання (мистецтва, психології та медицини), а в терапевтичній і корекційній практиці як сукупність методик, що побудовані на застосуванні різноманітних видів мистецтва у своєрідній символічній формі та сприяють стимулюванню креативу дитини, корекції психосоматичних і психоемоційних порушень і відхилень в особистісному розвитку [5, с. 88].

Арт-терапія (в широкому розумінні) охоплює: образотерапію (терапевтичний вплив засобами образотворчого мистецтва); бібліотерапію (терапевтичний вплив читанням), казкотерапію, музикотерапію, вокалотерапію, драмтерапію та танцювально-рухову терапію, пісочну терапію та лялькотерапію [6, с. 115].

Вперше термін «арт-терапія» – (буквально: терапія мистецтвом) став використовуватися у 1938 р. англійським лікарем Андріаном Хіллом в описі своєї роботи з туберкульозними хворими в санаторіях. Це словосполучення застосовувалося до всіх видів занять мистецтвом, які проводилися в лікарнях. Згодом цей термін застосовують М. Наумбург та Е. Крамер (США), для опису тих форм клінічної практики, в рамках яких

психологічний супровід клієнтів з емоційними, психічними та фізичними порушеннями здійснювався у процесі занять образотворчим мистецтвом з метою їх лікування та реабілітації [7, с. 214].

Важливу роль мистецтва у вихованні та навчанні дітей з порушеннями мовлення відзначали представники зарубіжної спеціальної педагогіки (Е. Сеген, Ж. Демор, О. Декролі), а також російські та вітчизняні психологи й лікарі (Л. Виготський, А. Граборов, та інші) [10, с. 86]

Наприклад, Л. Виготський наголошував на особливій ролі художньої діяльності як в розвитку психічних функцій, так і в активізації творчих проявів дітей з порушеннями мовлення в різноманітних видах мистецтва (музика, живопис, театр, художнє слово). У праці «Психологія мистецтва» Л. Виготський розкриває механізм «катарсису» (очищаючої дії мистецтва): «Перетворення негативних почуттів у мистецтві полягає у переході їх у свою протилежність, тобто в позитивну емоцію, яку несе в собі мистецтво» [4, с. 125].

Усі види мистецтва, що є прийнятними для дитини з порушеннями мовлення у шкільному віці, впливають на адекватність її поведінки, допомагають регулювати негативні емоційні прояви в сім'ї та дитячому колективі, сприяють їх корекції порушень письма і читання. Психокорекційний ефект впливу мистецтва на дитину виявляється і в тому, що спілкування з ним допомагає «позбавитися» від накопичених негативних переживань і ступити на новий шлях відносин з навколишнім світом [8, с. 311].

За останні роки арт-терапія дедалі більше інтегрується в систему корекційно-розвивального процесу.

Усі напрями арт-терапії поділяються на 3 види: пасивні (рецептивні), активні та інтегративні. Пасивні передбачають відносно залучення дитини до арт-терапевтичних процесів; активні спонукають до безпосередньої діяльності дитини; інтегративні – це симбіоз різних арттерапевтичних впливів [11, с. 225].

В Україні відбувається процес запровадження арт-терапевтичних методів та засобів у практику корекційної роботи з дітьми, що мають мовленнєві порушення [1, с. 76].

Особливого значення на сучасному етапі розвитку спеціальної освіти набуває використання засобів арт-терапії к корекції усного та писемного мовлення (розвиток фонетико-фонематичної сторони мовлення, просодики (музикотерапія, вокалотерапія, драматерапія); збагачення спеціального лексичного запасу (види, жанри, техніки); розвиток зв'язного мовлення, встановлення причинно-наслідкових зв'язків (казкотерапія, драматерапія); розвиток комунікативних вмінь (манера, засоби, стиль спілкування); розвиток цілеспрямованого гнозопраксису (танцотерапія); підготовка руки до письма, графомоторні навички (образотерапія)).

На логопедичних заняттях використання вокалотерапії та музикотерапії розв'язує ряд завдань: стимулюють мовленнєві функції, нормалізують просодичну сторону мовлення, формують навички словотвору, формують складову сторону мовлення. Використання казкотерапії допомагає у вдосконаленні лексико-граматичної будови, вдосконаленні звукової сторони мовлення, розвитку діалогічного та монологічного мовлення.

Педагоги спеціальних загальноосвітніх шкіл для дітей з особливостями психофізичного розвитку експериментально застосовують терапевтичну дію мистецтва з корекційно-розвивальною метою (Н. Кравець, В. Тарасун, М. Шеремет та інші), однак це питання потребує розробки науково-теоретичного та методичного підґрунтя. Зокрема, щодо застосування засобів арт-терапії в корекційній порушень письма і читання з дітьми молодшого шкільного віку [12, с. 112].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Арт-терапія – це, перш за все, інтегральні ліки, без обмежень у віці та побічних ефектів. На наш погляд, терапія творчістю дуже прогресивний напрямок. Використовуючи знання суміжних наук як доповнення творчості, арт-терапія поступово займає чільне місце серед інших терапевтичних методів.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні особливостей корекції порушень письма і читання у дітей молодшого шкільного віку засобами арт-терапії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гурьянов Е. В. Психология навчання письма / Е. В. Гурьянов. – М., 2001. – 192 с.
2. Концептуальні засади застосування арт-терапії в корекційній педагогіці. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/4453/382333/sitepage_81/files/vistup_na_novickoi_n_b.pdf
3. Копытин А. И. Основы арт-терапии / А. И. Копытин. – СПб. : Лань, 2009. – 252 с.
4. Корнев О. М. Порушення читання і письма у дітей (діагностика, корекція, попередження) / О. М. Корнев. – М. : Сан.-Петербург, Видавничий Дім «М і М», 2004. – 218 с.
5. Лебедева Л. Д. Педагогические основы арт-терапии / Л. Д. Лебедева. – СПб. : ЛОИРО, 2009. – 200 с.
6. Лебедева Л. Д. Практика арт-терапии: подходы, диагностика, система занятий / Л. Д. Лебедева. – СПб. : Речь, 2013. – 256 с.
7. Левіна Р. Є. Порушення читання та письма у дітей / Р. Є. Левіна. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 423 с.
8. Медведева Е. А. Арт-педагогика и арт-терапия в специальном образовании: учеб. для студ. сред. и высш. учеб. заведений / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссарова, Т. А. Добровольская. – М., 2001. – 248 с.
9. Савчук Л. О. «Особлива» дитина в навчанні / Л. О. Савчук, А. А. Колупаєва. – Рівне: РОІППО, 2010. – 44 с.
10. Спірова Л. Ф. Характеристика порушень письма і читання / Л. Ф. Спірова. – М. : ВЛАДОС, 2001. – 532 с.
11. Чіркїна Г. В. Методи обстеження мовлення дітей: посібник з діагностики мовних порушень / Г. В. Чіркїна. – М., 2003. – 587 с.
12. Шеремет М. К. Логопедія: підручник / М. К. Шеремет. – К. : Слово, 2010. – 376 с.

УДК 376.1-058.264

Р. П. Подгорна

магістрант спеціальності

Спеціальна освіта

(Логопедія. Спеціальна психологія)

К. О. Зелінська-Любченко

кандидат педагогічних наук,

старший викладач

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

**ОСОБЛИВОСТІ СЛОВОТВОРУ В
ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

У статті розглянуто особливості словотворення в дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

В статье рассмотрены особенности словообразования у детей старшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи.

The article discusses the features of word formation in children of senior preschool age with a general underdevelopment of speech.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, словниковий запас, словотвір, корекція.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, словарный запас, словообразование, коррекция.

Key words: general speech underdevelopment, vocabulary, word formation, correction.

Постановка проблеми. В наш час спостерігається збільшення числа дітей із різними порушеннями мовлення, в тому числі й із загальним недорозвиненням мовлення. Проблема подолання загального недорозвинення мовлення є однією з найбільш актуальних для сучасної дошкільної освіти. Несвоєчасна корекція даної мовленнєвої патології може сприяти шкільній і соціальній дезадаптації, перешкоджати особистісному розвитку дитини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на важливість і актуальність даної проблеми, про яку говорили багато вчених (Р. Левіна, С. Шаховська, Т. Філичева та інші), її спеціальним вивченням займалися мало.

В наш час було проведено кілька досліджень, що стосуються даної проблеми. Одним із них є експеримент Т. Туманової, за основу якого взято положення Р. Левіної, що «... лише дітям з III рівнем мовленнєвого недорозвинення стають доступні словотворчі операції ...» [3, с. 97]. Її експеримент ґрунтувався на тому, що «... в сучасній науці словотвір прийнято розглядати як особливий вид мовленнєвомисленнєвої діяльності, виділяючи в ньому низку базових операцій: операцію вичленування і впізнання морфеми на слух зі звучання слів і операцію інтеграції словотворчої частки до складу нового (похідного) слова...» [5, с. 5].

О. Шахнарович вважає, що «... дошкільний період характеризується підвищеною увагою дитини до морфемної структури слова і готовністю самостійно створювати слова за типовими словотворчими моделями...» При цьому